

Oludest 90% surnud eest

Virumaal ei olnud 1922.
aastal pooltes taludes
väljakäigukohta

Tsitaate 1922. aasta ajakirjast *Eesti Arst*

1922. aastal suri igast 1000
elussündinud lapsest enne
aastaseks saamist 141, 1939.
aastal juba „kõigest“ 79

Alfred Mottus „Tervishoiu tähtsusest riigi ja rahva elus“

(lk 66)

„Viimasel aastakümnel on tsiviliseeritud inimkond omaks võtnud vaate, et ühiskonna tervishoidu tähtsamaks arsti-teaduse haruks lugema peab. Tema võidukäigule on teed rajanud alatasa kasvav ja süvenev **kultuur**. Kuid viimase häid saavutusi saadavad lahutamatult mitmesugused **pahed**: eluviiside eba-loomulikkus, nende raffineerumine, tundmuste ja tujude mäng, sündimiste arvu vähenemine, alkoholism, sugu-haigused oma kurjade ja kurbade taga-järgedega. Siin ilmubki ühiskonna tervishoid kui tähtis tegur.“

Järgmisel lk-l Aleksander Paldrock: „Suguhaiguste pää allikaks [...] tunnistas enam mitte avalikku naisterahvast, vaid noorte inimeste vabat läbikäimist, kusjuures noored tütarlapsed noorte meeste moraali omandanud on.“

Anna Sossi „Abortide arvu suurene-mine TÜ naistekliinikus...” (lk 535-539)

„Mitte abielus olevatele raskejalgsetele ei ole **laps** seltskonna eelarvamiste tõttu mitte soovitav [...] **Ema**

nn eksimine annab ennast **lapsele** tema tervel eluajal tunda. Vene seaduse järele, mis meilgi seni maksmas, ei võetud kõrgemasse riigiteenistusse väljaspool abielu sündinud isikuid. Samuti ei olnud neil ka pärimise õigust **isa** varandu-se ja nime peale [...] Eestis ei ole kuni viimase ajani **lapse**kaitse sihis midagi tehtud [...] peaks seadus kohustama **isa** oma väljaspool abielu sündinud **lapse** eest niisamuti kui abieluski sündinute eest hoolt kandma.“

I MS aastatel olid Lääne-Saaremaal sündinud lastest 33% vallaslapsed (1917. a Jämajas – 52%). Tavaliselt oli vallaslaste osakaal 9%

Hans Alver „Tiiskus Lääne maakonnas“ (lk 82-85)

1922. aastal registreeriti Eestis 1439 uut tuberkuloosi juhtu. 1922. aastal koostas Tervishoiu Peavalitsus Tuberkuloosi Vastu Võitlemise Seltsi põhikirja

1924. aastal asutati Eesti Eugeenika Selts „Tõutervis“

„Ilkhaaspidades, et Iga kodanik riigile suuri kulusid teeb, alates kasvatusel alaga ja isikliku julgeoleku kindlustamisega, lõpetades välise julgeoleku kaitsega, tuleb iga inimese peale vaadata kui riigi varanduse pääle. Iga kodanikku mahutab riik oma kapitali, lootes dividendide pääle. Iga haigeks jäänud, resp. enneaegselt surnud kodanik, kes veel riigile tema pääle tehtud kulud tagasi tasunud ei ole, tähendab riigile puhast defitsiiti, keselle veel invaliidide pensionid jne.“

Karl Schlossmann „Kõhutõve taud Eestis ja võitlus selle vastu“ (lk 151-160)

„Taudi laialilagunemisele aitavad kaasa meie laialiste ringkondade **arusaamise puudus** haigete isoleerimise tähtsusest. Haigust **salatakse**, haigete barakki mahutamise sünnitab pahameelt ja **tõrgutakse** seda täitmast. Pimedamates maakohtades ravitsetakse kõhutõve haigeid koduselt ja tarvitatakse rohtusid, mida külatargad soovivad. Paremal korral ilmub haige ehk tema omaksed apteeki, kus neile lahke käega „hääd rohtu“ antakse.“

Henrik Koppel: „Ei ole sellest küllalt, et ta [arstiteadus] ainult kui teadus edeneks, ta algmõisted peavad rahvale arusaadavaks tehtud saama [...] Selleks on arstide ja publikumi vahelist iseajakirja tarvis.“

Karl Lüüs „Suguhaiguste ravitsemise korraldus Eestis“ (lk 313-318)

„Kultuurilisel Saksamaal on lugu **ebaarstimise** poolest iseäranis täbar, kuna siin seda kutsetegevuse vabaduse alusel lubatakse. Nii oli 1878. a Berliinis 28 **ebaarsti**, 1903. a aga juba 1013, kuna kogu Preisimaal ametlike andmete järel 1902. a oli 4104 praktiseerivat **ebaarsti**: mõnes kreisis isegi enam, kui pärisarste. Nõnda näeme, et rahva hariduse järg ei ole ka veel mõõdupuuks ebaarstide rohkuse ära-määramiseks. Meilgi hariduselu keskkohas – Tartus – on juhtumisel ette tulnud, kus velskreid ja **ebaarste** lubamata **ebaarstimise** eest isegi kohtulikule vastutusele on võetud.“

1929. aastal oli Eestis arste 868, nn ebaarste loeti 338. Enim oli neid Pärnu- ja Tartumaal.

Juhan Vilms „Taylorism tervishoiulise vajadusena Eestis“ (lk 241-242)

Vilms mujal (1920):
”haritlaste vähesuse
tõttu nõuab rahvas
neilt hiigla tööd, mis
toob ühes kehalise ja
närvilise nõrkuse,
järelkult vähendab ka
järeltuleva soo
shanse, sest teada on,
et intensiivne keha-
line ja vaimline töö
mõjub uinutavalt
suguliste
funktsioonide peale”

„Eesti väiksuse tõttu omandavad meie
tervislised hädad iseäralise tähtsuse, muu
seas just intensiivse majanduslise ja
kultuurilise **võistluse** tõttu teiste riikidega
[...] Mainitud **võistlust** aitab meid välja
kannatada õieti teostatud taylorismi
maksmapanemine, mis tervislise
profülaksise mõttes meid
sotsiaalpatoloogilistest hädadest aitab
päästa, **üleväsimusest** hoidmise ja
parema hügieenilise eluviisi läbi, mis
saavutatakse **suurema tööpalga** ja
lühema tööaja tõttu”